

RESPUBLİKA ELMİ TİBB KİTABXANASININ ELEKTRON KATALOQU

Rəşad Qardaşov

*Kitabxana resursları və informasiya
axtarış sistemləri kafedrasının baş müəllimi
qardashov@inbox.ru*

Электронный каталог Республиканской научной медицинской библиотеки

Резюме: В статье содержится комментарий к электронному каталогу Республиканской научно-медицинской библиотеки, имеющей библиотеку, финансируемую научно-републикацией, и приводятся конкретные примеры. Проведено обобщение места и роли Республиканской научно-медицинской библиотеки в библиотечно-информационной инфраструктуре страны в современном информационном обществе.

The electronic catalogue of the Republican Scientific Medical Library

Abstract: The article comments on the electronic catalog of the Republican Scientific-Medical Library, which has a scientifically-republically-funded library, and provides concrete examples. The generalization of the place and role of the Republican Scientific-Medical Library in the library-information infrastructure of the country in modern information society is carried out.

Açar sözlər: sənəd, kitab, tibb, elmi-sahəvi kitabxana, tibb kitabxanası, sənəd, kitabxana fondu, səhiyyə, informasiya, oxucu.

Ключевые слова: документальная, книжная, медицинская, научно-полевая библиотека, медицинская библиотека, документ, библиотечный фонд, здравоохранение, информация, читатель.

Keywords: document, book, medical, scientific-field library, medical library, document, library fund, health, information, reader.

Respublikada tibb elminin və səhiyyənin ilkin sənədlərlə və ikinci səviyyəli informasiya ilə təmin edilməsi məqsədi ilə bitkin bir sistem formalaşdırılmışdır. Bura ilk növbədə tibb kitabxanaları və elmi tibb informasiya bölmələri aiddir. Həmin təşkilatlar içərisində aparıcı mövqə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Dövlət Elmi Tibb Kitabxanasına məxsusdur.

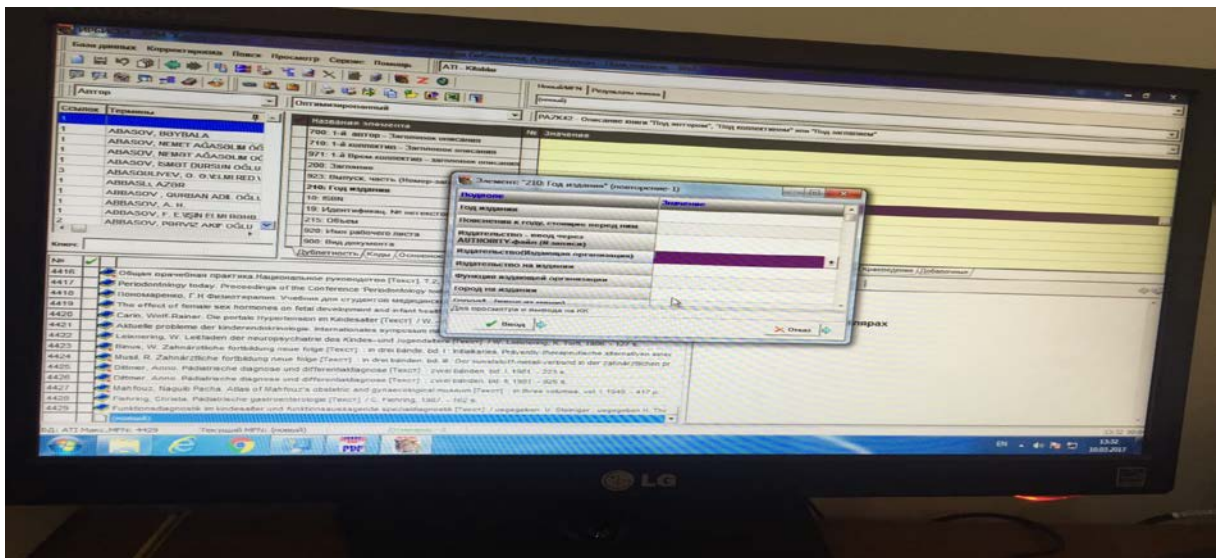
Kitabxana səhiyyə müəssisələri sisteminə daxildir və Səhiyyə Nazirliyinin tabeliyindədir. Səhiyyə orqanlarının, elmi-tədqiqat və müalicə-profilaktika müəssisələrini xalqın sağlamlığı problemləri, sosial gigiyena və səhiyyənin təşkili, klinik və profilaktik təbabət, sanitar-epidemioloji və səhiyyənin, tibb elminin digər problemləri ilə məşğul olan alim və mütəxəssisləri kitabxana-biblioqrafiya və informasiya ilə vaxtında təmin edir. Sahəvi depozitar kitabxana və tibb elminin aktual problemləri üzrə vahid sorğu-məlumat fondlarını təşkil edir. Kitabxanaya daxil olan nəşrlərin, eləcə də başqa informasiya daşıyıcılarının toplanması, qeydiyyatdan keçirilməsi, inventar kitabına daxil edilməsi, texniki işlənməsi, bəzi

nəşrlərin başqa kitabxanalara hədiyyə verilməsi ilə bağlı əsəbiyyatın aktlaşdırılması, tematik-tipoloji planın tərtib edilməsi, həmin plan üzrə ədəbiyyatın sifariş verilməsi və alınması, müxtəlif kitab mağazaları, mətbuat şirkətləri ilə əlaqələrin yaradılması ilə məşğul olur. 2011-2012-ci illər kitabxana fəaliyyətinin avtomatlaşdırılması baxımından zəngin olmuşdur. Bu illərdə kitabxanada öz İP ünvanı olan lokal kompüter şəbəkəsi yaradılmışdır. Hazırda bu şəbəkə genişləndirilməkdə davam edir. 2013-cü ildən kitabxanada lokal kompüter və internet şəbəkəsi təşkil olunmuşdur. Həmin şəbəkə vasitəsilə İRBİS-64 kitabxana-informasiya proqramının kataloqlaşdırma və komplektləşdirmə modulları ilə işə başlanmışdır.

Bununla əlaqədar olaraq, kitabxananın müvafiq sahələrində çalışan əməkdaşlar kitabxanada keçirilən trening məşğələlərdə iştirak etmişlər. Bundan başqa, İRBİS-64 proqramı ilə fəaliyyətə həsr olunmuş başqa trening məşğələlərindən kurs keçmişlər. Azərbaycan Respublika Dövlət elmi Tibb kitabxanasında artıq elektron kataloq təşkil edilmişdir. Kitabxanaya elektron kataloqun təşkili üçün İRBİS-64 kitabxana-biblioqrafiya proqramı alınmışdır. Həmin proqramın administrator, oxuculara xidmət, kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi modulları əldə edilmişdir. Hazırda 58 adda jurnal, 6 adda qəzet elektron kartotekaya, 4113 nüsxə kitab, 14029 məqalə elektron kataloqa, 3500 nüsxə ədəbiyyat elektron komplektləşdirmə moduluna daxil edilmişdir. Kitabxanada alınan yerli, xarici jurnal və qəzetlərin 14029 məqaləsinin analitik təsviri elektron kataloqda öz əksini tapmışdır.

Artıq kitabxananın yeni nəşrlər fondu, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının nəşrlərindən ibarət kitab fondu tam olaraq elektron kataloqa salınmışdır. İrbis proqramı ruslar tərəfindən yaradılıb. Buna görə də bu proqram rus dilindədir. Proqrama parolla girilir. Onun da müxtəlif modulları var. Ən əsas modulları bunlardır:

- Kataloqlaşdırma
- Komplektləşdirmə
- Oxucu.

Şəkil 1:

Komplektləşdirmə - kitab kitabxanaya daxil olanda onu bazaya salmaq üçün partiya yaradılır. Bu zaman "yeni partiyanın yaradılması" pəncərəsini açırıq və səhifədə punktlar gəlir. Bu punktlar bir neçə sahədən ibarətdir. Birinci sahə partiyanın ili və nömrəsi -2017/1, ikinci sahə qeydiyyatın aktının nömrəsi, üçüncü sahə tarix-onu yazmaq üçün ALT+L düymələrini eyni anda sıxmalıyıq, dördüncü sahə aktın nömrəsi, beşinci sahə komplektləşdirmənin mənbəyi, yəni kitabların hansı təşkilatdan alınması, altıncısı nüsxələrin sayı, yeddinci neçə adda kitab alınıb, səkkizinci məbləğ-bütün bunların qeydiyyatı aparıldıqdan sonra "əlavə et" düyməsini sıxırıq və partiya əlavə olunur.

Partiyaya kitabların salınması. Bunun üçün komplektləşdirmə modulunu bağlayıb yenidən açırıq. Yuxarıda "sifarişsiz təsvirin daxil olması pəncərəsini" açırıq, "bəli" düyməsini sıxıb yeni düyməsini sıxırıq.

PUNKT-10-da bir neçə sahə var. Qiymət, valyuta, 700-də müəllif, soyadı, insialları göstəririk, sonra "əlavə et" düyməsini sıxırıq və kitab bazaya gedir.

PUNKT-200-kitabın adı, əgər kitab çoxcildlirsə, cildin nömrəsini yazıb "əlavə et" düyməsini sıxırıq.

PUNKT-210-nəşrin ilini qeyd edib yenə "əlavə et" düyməsini sıxırıq.

PUNKT-675-kod,UOT indeksi

PUNKT-908-müəllif işarəsi

PUNKT-60-kitabın hansı sahəyə aid olması

PUNKT-101-kitabın hansı dildə yazılması

PUNKT-102-kitabın hansı ölkədə çap olunması.

Sifariş haqqında məlumat: PUNKT-62-sifarişin hansı təşkilatdan alındığı, kod, tarix, sifariş edilib, neçə kitab sifariş edilib, nə qədər sifariş alınıb bunlardan sonra "əlavə et" düyməsini sıxırıq. PUNKT-910-da nüsxələr haqqında söhbət gedir. Saxlanılma yeri, inventar nömrəsi, kitabın bazaya daxil olma tarixi, qeydiyyatın nömrəsi, partiyanın aktının nömrəsini qeyd edib "əlavə et" düyməsini sıxırıq və saxlayırıq.

Kitabların komplektləşdirmədən kataloqlaşdırmaya köçürülməsi: İlk növbədə komplektləşdirməni bağlayıb açırıq. Axtarışın növü pəncərəsində daxil olan partiyanın nömrəsini seçirik. Bütün yığılan kitablar ekrana gəlir. Bu kitabları köçürmək üçün onları işarələyirik və elektron kataloqa köçürülmə işarəsini qeyd edirik. Pəncərə açılır "Ume BD"dan ATİ-KİTABLARI seçib əlavə edirik. "Номеркеу ну гокомнуетрбауму" ox işarəsini seçirik səhifə açılır və öz partiyamızı siyahıdan seçirik və "əlavə et" düyməsini sıxırıq. Ok basırıq çıxış edib bağlayırıq. Açırıq kataloqlaşdırmanı "партас постумишыяксы" girib partiyayı seçirikmaus ilə vururuq kitablar siyahıya düşür.

Yuxarıda RDR seçirik üstünə iki dəfəsıxırıq, oxucu üçün ümumi məlumatlar əks olunur və açılan pəncərədə bu "**OxucuKartı**" adlanır. Burada:

10- Soyad yazırıq;

11-Ad yazırıq;

12-ATA-sının adını yazırıq;

21-Doğum tarixini yazırıq;

30-Mütləq 4 işarə doldurulur əgər oxucun nömrəsi 4-dən azdırsa, onda işarədən əvvəl"o" qoyulur;

23- Cinsiyyət müəyyən olunur "Q" və ya "K";

50-Kateqoriyalar müəyyən olunur. Əgər oxucu işləyirsə, onda N15 yazılır;

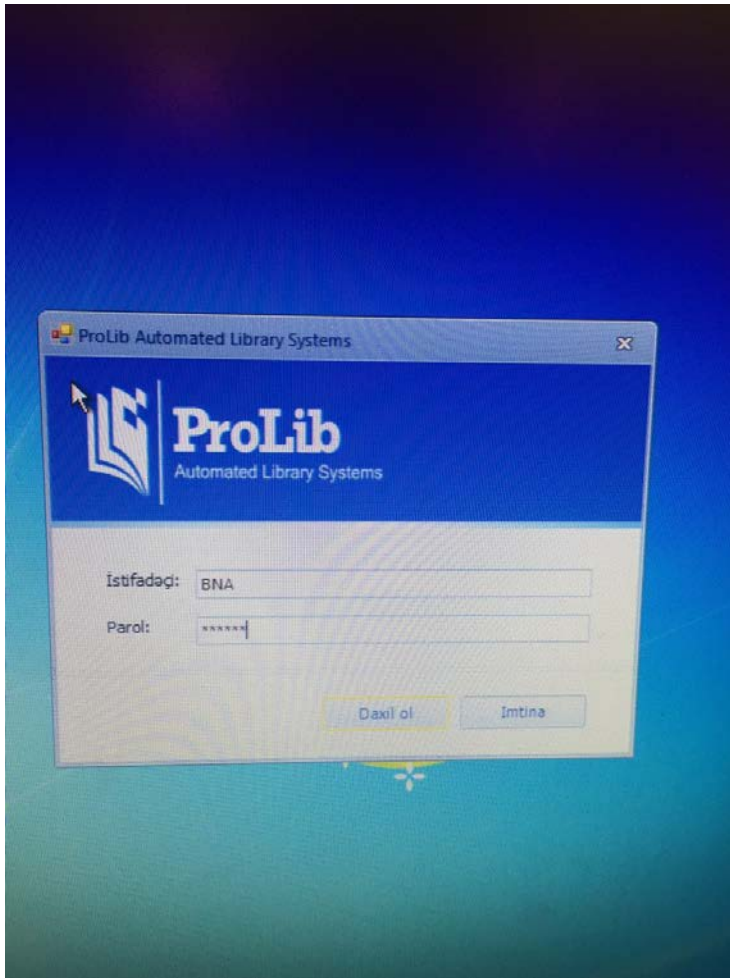
17- Ev telefonu yazılır;

18-İş telefonu yazılır;

51- Yazılma tarixi yazılır;

Sonda isə qeydiyyat yeri göstərilir.

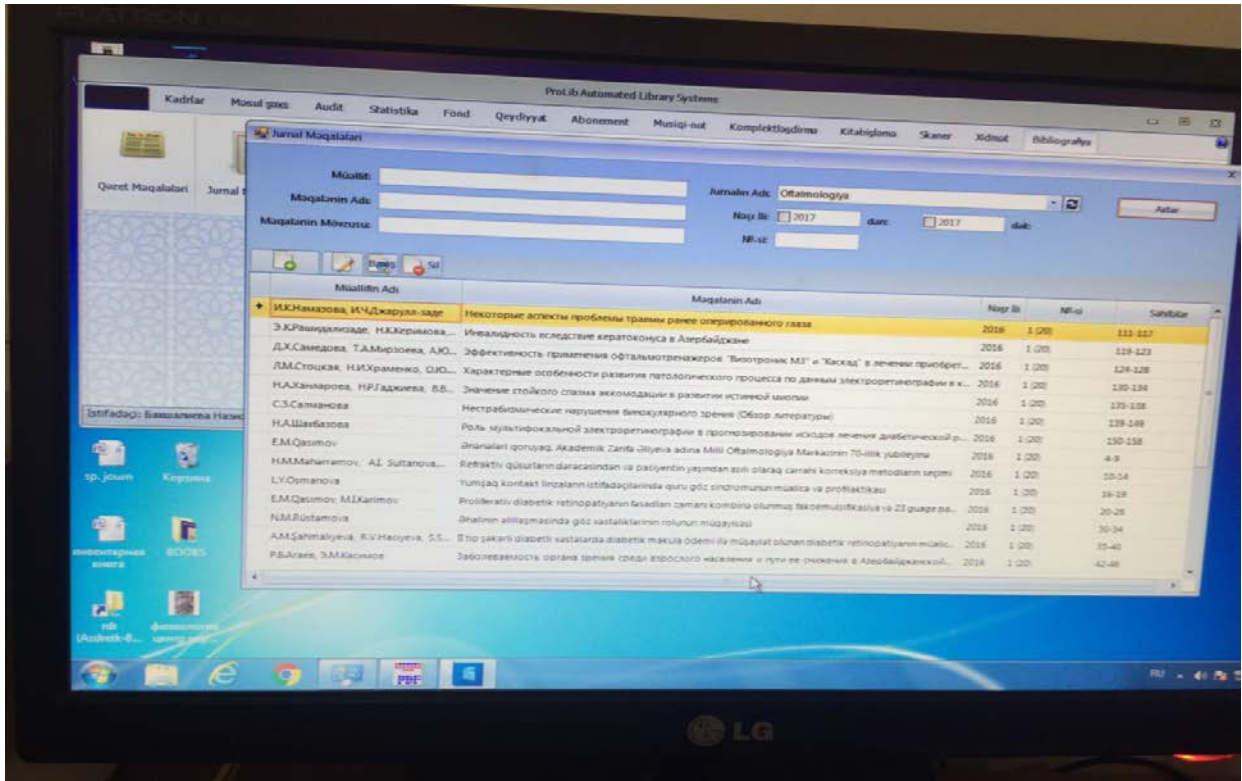
Şəkil 2:ProLİB- Kitabxana Avtomatlaşdırma sistemi

İlk öncə proqramı açırıq.

Proqram 1 neçə modullardan ibarətdir:

1. Kadrlar
2. Məsul şəxs
3. Audit
4. Statistika
5. Fond
6. Qeydiyyat
7. Abonoment
8. Musiqi-not
9. Kitab işləmə
10. Skaner
11. Xidmət
12. Biblioqrafiya.

Şəkil 3:

Kadrlarmodulu: bu modulu açanda orada personaladlı kiçik pəncərə açılır. Personal açanda isə daha geniş bir pəncərə açılır. Bu modulda adından da göründüyü kimi kadrlar haqqında məlumat verilir. Açılan pəncərədə kadrların adı, soyadı, atasının adı, təvəllüdü, işlədiyi şöbə-bölmə, vəzifəsi, ünvanı, şəxsiyyətinin seriyası, telefon nömrəsi haqqında məlumat yerləşdirilir. Hər bir şəxsə parol və şifrə verilir. Səhifə tam doldurulduqdan sonra orada "Aktivdir" düyməsinə sıxıldıqdan sonra "əlavə et" düyməsinə sıxırıq və şəxsiyyəti daxil oluruq. Burada sistemə yeni kadrları əlavə etməkdən başqa, həmçinin sistemə əlavə edilmiş kadrlar üzərində düzəliş etmək və istəmədiyimiz kadrları silməkdə əməliyyatlarda yerinə yetirə bilərik.

İlk olaraq onu qeyd edək ki PROLIB proqramı ilə işləyərkən əsas kitabışləmə şöbəsindən modulundan başlamaqlazımdır. Kitabışləmə şöbəsinə daxil olarkən orada "kitablar" pəncərəsinə açırıq. Bu pəncərəni açarkən yenidən "kitabların ümumi qeydiyyatı" pəncərəsinə açılır. Burada sistemə yeni kitablar əlavə etmək üçün qeydiyyat işləri aparılır. Bunun üçün kitabın adı, kitabın müəllifi və yamüəllifləri, müəllifin şəxsiyyəti, dili, əlifba qrafikası, sərəlvəhəsi, nəşri, UOT indeksi, bölməsi, yarımbölməsi, rubrikası, tirajı, səhifələrin sayı, nəşriyyat, nəşri yeri, ISBN, elektron resurs, inventar nömrəsi, daxil olduğu fond, açarsözlər, annotasiya, redaktor, tərtibçi, tərcüməçi, cild, cildin adı, cildin sayı, nəşrin sayı göstərilir. Səhifəni tam doldurduqdan sonra "əlavə et" düyməsinə sıxırıq və kitab bazaya əlavə olunur. Kitab bazaya daxil olduqdan sonra onun üzərində düzəliş etmək və yaxud onu bazadan silməkdə əməliyyatlarda yerinə yetirilir. Həmçinin kitabın formulyarını etmək və çap etmək olur.

DahasonraPROLİBdə iş **komplektəşdirmə** şöbəsində aparılır. Bu şöbəyə daxil olarkən onun 1. kitab və 2. inventarları pəncərələrinə görünür. Bu şöbədə kitabların inventar nömrələri verilir. 3. **Skaner** şöbəsi - bu şöbəni açırıq və buradadır:

1. PDF yazılar
2. PDF yüklə
3. Elektron kitabları pəncərələrinə görünür.

Onuda qeyd edək ki, bu şöbədə kitabın üz qabığı və mündəricatı skan edilir. PDF yüklə pəncərəsinə açırıq və bu səhifədə kitabın inventar nömrəsi, dili, üz qabığının şəkili, pdf faylı haqqında qeydlər edildikdən sonra "əlavə et" düyməsinə sıxırıq və kitabı sayta yüklənir. Kitabı təsdiqləmək üçün Elektron kitabları pəncərəsinə açırıq və burada təsdiqlənməli kitabları adlı səhifədə kitabın açarsözlərinə görə, adına, müəllifinə və başqa əlamətlərinə görə axtarış aparılır. Burada kitabın mündəricatı göstərilir və kitab təsdiq edilir.

Bibliografiya- bu şöbəni açarkən ekranda:

1. qəzet məqalələri;
2. jurnal məqalələri;
3. avto referat;

Toplu adlı kiçik pəncərələr açılır. Burada qəzet məqalələri pəncərəsinə açırıq. Burada qəzetin müəllifi, adı, məqalənin adı, mövzusu, tarixi haqqında məlumatlar qeyd olunur. Eyni məlumatları digər pəncərələrdə də jurnallar, avto referatlar, toplu nəşrlər üçün verilir. Burada qəzetlər, jurnallar üzərində axtarış aparmaq, baxış etmək və silmə kimi əməliyyatlar aparılır.

PROLİBAKİS-də avtomatlaşdırma işi bu cür aparılır: Azərbaycan Dövlət Respublika Elmi Tibb Kitabxanasında axtarış imkanları lokal şəbəkə daxilində həyata keçirilir. Axtarış sərəlvə üzrə, müəllif üzrə, nəşrinə görə, nəşriyyəyə görə, inventar nömrəsinə görə, UOT indeksinə görə, İSBN görə aparılır. Hər hansı sənədin axtarış edərək nüsxəni axtarış hissədə qeyd etdiklərimizdən hər hansı birini yazırıq. Və axtarışa uyğun sənədləri siyahı şəklində verilir. Bizə lazım olan sənədin üzərində 2 dəfə siçanı basıb sənədi haqqında məlumat alırıq və yaxud üzvlüyə daxil olmaq, silə bilərik. Sənədin çap formasını və onun təsvirində görmək mümkündür. Azərbaycan Dövlət Respublika Elmi Tibb Kitabxanasında axtarış hələ ki müəssisələrin tərkibində həyata keçirilir. Bu sahədə müəyyənləşdirilməlidir.

Beləliklə, Respublika Elmi-Tibb Kitabxanasının Elektron kataloqu müasir informasiya şəbəkəsinə cəmiyyət intəzlərləri çərçivəsində qabaqcıl təcrübənin müəvəqqimət və vasitələrini özündə ehtiva edir. Elektron kataloqu istər texniki, istər proqram və istər linqviistik təminatı beynəlxalq kommunikativ yazı formatlarının tətbiqi ilə həyata keçirilən qabaqcıl təcrübənin müəvəqqimət müddəalarını xidmət prosesinə tətbiq edir və effektiv nəticələr alır.

Respublika Elmi-Tibb Kitabxanası ümumölke əhəmiyyətli elmi-sahəvi kitabxana kimi səhiyyə və tibbi işçilərinin elmi informasiya təminatında əsaslı yertutur. Bu sahədə operativ informasiya təminatını həyata keçirmək,

respublikanın çoxminli tibbişçilərinin global informasiya təminatının effektivliyini artırmaq məqsədilə özelektron kataloqunugünü-gündəndürmədən tək milləşdirir.

Ədəbiyyat

1. Əliyev, A. Respublikanın ilk tibb kitabxana fondunun formalaşması (tarixi və müasir vəziyyəti) // Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal.-B.: 2010.-№2 (27).-s.18-25.(E.Ə.Şirinova ilə birlikdə)
2. Xələfov, A.A., Qurbanov, A.İ Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları: dərslik.-Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2007.-200s
3. İsmayılov, X.İ. Kitabxana və informasiya texnologiyaları: Dərs vəsaiti.-B.: Nurlan Nəşriyyatı Poliqrafiya Mərkəzi, 2009.- 312s.
4. İsmayılov, X.İ. Kitabxanaların idarə edilməsinin müasir problemləri: Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya: elmi-nəzəri, metodik və təcrübi jurnal.-2009.-№1.-s.27-39.
5. Mustafayeva, S.MARC formatının yaranması və tətbiqi//Kitabxanaşünaslıq və biblioqrafiya; elmi-nəzəri və təcrübi jurnal.- B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2004.- №1.- s 75-81.
6. Rüstəmov, Ə.M. Elektron kataloqlaşdırma metodologiyası: (monoqrafiya).-B.: Uniprint, 2011.-276s.
7. Rzayeva, Z. Respublika elmi kitabxanalarında informasiya-axtarış sistemi: Monoqrafiya.-B.: "Mütərcim", 2015.-192s.
8. Respublika Elmi-Tibb Kitabxanasının Elektron kataloqu
9. Respublika Elmi-Tibb Kitabxanasının 2010-2016-ci il hesabatları